

rone en doc. de Lierp fi S. x (SerranoS, *NHRbg*, 398); *Baron* en docs. de c. 1100 del *Cart. d'Alaó* (id. ib. 266, 267), «*Baro* presbiter» en un altre d'allà; «*Barone* filio Enneconi» en un de 1007, dels d'Ovarra (MDuque, 6.25). De vegades sembla que funciona com prenom: «*Baron* Atx» (SerranoS, l. c.); «*Barone* Golugo», 1010 (Villanova de Sos), «*Baron* Garuzo --- *Baron* Rater» Vallabriga, c. 1020 (MDuque, 87.6, 87.18); o bé com patronímic: «Guilgelm *Baron* --- Guilgelm filio *Barone*», c. 1020 (ib. 93.5, 12); i així mateix, més a Lle-¹⁰ vant: *Baro*, doc. de la rogalia de Ponts (*Arx.* de Solsona).

És amb aquest caràcter que deu entrar en NLL compostos. *Torrebaró* avui llogaret insignificant del te. de Montanyana; però certament no recent, com ho mostren les ruïnes i un parell de cases que hi resten, i alguna cita no recent del nom. Intentant fer-hi enquesta toponímica (1957), només vaig trobar-hi uns homes esquerps que es negaren a informar-me; en els llogarets pròxims (Giró i algun altre) deien el nom vacil·lant entre *tořobaró* i *toře* (*d'e* *baró*).²⁰

Coma-baró. Canal de ~ te. Adons (XIX, 184.26). *Coma-baró* com a nom de pda. (o *les Comabarós*) te. Envall (15 k. lluny d'aquella, amb una vall profunda entremig) (XXXVII, 119.24). *Guàrdia de Baró*, p. Santa Linya a. 1085 (*Arx.* de Solsona). *L'Hostal de Baró* a Morella (dins la ciutat, XXVII, 163.11). L'article pot ser o no secundari en: *Mas del Baró* te. Culla (prop dels Perxets, '35 × '15) (XXIX, 70.7). *Alqueria del Baró* te. Borriana (XXIX, 147.19). *Fondo del Baró* te. Xaló (XXXIV, 77.1).

Resta molt estès, modificat com a cognom o nom de família. *Baron* (-úñ) aranès, família prestigiosa del p. de Vila (on el venerable *Tònn det Baron* o *de Baron*) fou el meu savi i venerable informant, uns quants anys des de 1928. *Baró* cognom a Romadriu etc.; i senyals *Cal Baró*, masos o masies significades a Saldes, Odèn, Lavansa (XXXVIII, 64.24, 153.1, 126.17). *Barons* cognom a Pinell (Solsonès) (XLVI, 120.16).

No hi mancaran casos en què es tracta del títol: salta a la vista en *Les Baronesses*, pda. d'Argelers (p. de L'Hospitalet, XXV, 48.7), pron. *brunésas* (o *bəru-*). En *La Barona*, més aviat deu ser adjectivació femenina del NP *Baró*, supra, (< *casa d'en Baró*): te. Noves de Segre (XXXVII, 190.22); te. St. Mateu Maestrat (turó al S. de *La Bastida*, XXVIII, 129.9). Separat geogràficament: *La Barona*, masada i hostal vora el camí de Vilafamés cap a Culla i els altres llocs de la serra (GGirona, *Seidia*, 214, 273). *Cas Capellà Barona*, mall. te. Selva (XL, 67.13, *Masc.* 10F4).

A Vinaròs vaig obtenir informació desconfiable i contradictòria d'un nom: *lo Cocó de Barona* (XXVIII, 57.8) i *Forn de Barana* (61.2), l'informació del primer pretenia: «eren dos germans, ell *Barano*, i ella, *Barona*». Non liquet: potser suposem que es tracta d'una pda. un poc extensa: *baronada*, adjectiu derivat del NP, amb haplogies i en part adaptació al gènere masculí de *cocó* i *molí*.

La Baronia, barri de Puigcerdà (pron. *lə brunia* o *bəru-*), oït allí 1920. *La Baronia de Riu de Foix* te. ⁶⁰

St. Martí Sarroca, cases escampades a cosa d'un k. de St. Martí. *Baronia de Rialb*, municipi que ocupa una gran vall, amb llogarets i masades molt ensalvatgides i disperses, afluent dr. Segre entre Artesa i Ponts (enquestes a moltes d'elles; 1956: és l'antiga vall de *Taravaldó*); cf. *Sant Oisme i Fontllonga. La Baronia* te. Alfara, val. (xxx, 47.6).

¹⁰ BAROLÈS

Mas antic, entre St. Aniol de Finestres, Granollers i Canet d'Adri, cap a la carena occidental de Rocacorba. Nom sens dubte antic, d'explicació difícil i interessant. Encara que a Canet digueren *Can Barolès* (XLIV, 119), els informadors de Sant Aniol i de Granollers de Rocacorba (gent i llocs més conservadors) deien *ə bərułés* (sense article, XLIV, 101), cosa que ja denota un NL ben antic i arrelat (car avui hom sovint trivialitza els noms de vells masos afegint-hi *Can*).

La è oberta, i tota l'estructura del nom, semblen indicar una forma, com la dels noms dels llogarets *Caulès*, *Penedès* (variant ja antiga de *Penedes*, prop de Caldes i Llagostera), *El Cerdanyès* (masada de la Baronia de Rialb), *Tortadès*, *Morgadès* (Guilleries). Són NLL derivats d'un lloc, al qual pertanyeren o s'hi relacionaren: *Caulès* de *Caldes de M.*; *Cerdanyès*, de *Cerdanya*; *Morgadès* de *Morgades* etc. No ens expliquem tan bé el radical; partir de *Bar/Barida* o de *Baro* no pot ser, per la *-l-*; de *varol/verola*, resta arbitrari i sense explicació topo-semàntica.

Dóna una lúcida guia el nom d'un altre mas: *Barovella* (*bərubéłə*) que m'assenyalaven tot pujant a prop (un o pocs k. més al NO. i prop de la mateixa carena). També a St. Aniol em donaven aquest nom d'un veral o mas (XLIV, 99). Descartem que hi hagi aquí l'adjectiu *vella*: perquè allà tothom pronuncia *béłə*. Ha de ser el sufix diminutiu *-ELLA*. Llavors això suggereix que hi hagués allí prop un nom oblidat **Vilola* (< VILLÜLA 'vileta, maset'), del qual vagin dependre aqueixos dos masos supervivents, amb derivats sotmesos a dissimilacions paral·leles: **Velolès* > *Verolès*, i *Velol-ella* > *Velovella* > *Verovella*. Resta només amb explicació deficiente la *e* de la síl·laba inicial, car hauria de ser *vi-*.

Això deixa un dubte que per ara em resta insoluble; passat que hi hagués alguna contaminació susceptible de justificació per circumstàncies locals. ¿De *verolar*, pel color o vegetació dels llocs? D'algun altre nom veí: ¿VIDUAS?, que ha donat *Viuves* > *Vilves*, logaret d'Artesa, que devia ser d'unes viudes (fet que fàcilment es podia repetir) i si un diminutiu de VIDUA amb el sentit de 'viudeta' (diminutiu tan afavorit per ells i elles!) fos l'ètimon VIDÜELLA del nom de l'altre mas esdevingut *vedovella*, com en italià, seria natural un encreuament d'aquest amb **Virolès* (de VILLULA) que justificaria la *e*. Restarà rebuscat si no es troben mencions antigues en què recolzin un o tots dos supòsits; i més dades topogràfiques.